

Water en bodem sturend

Op 25 november is de kamerbrief “Water en bodem sturend” gepubliceerd. Hieronder volgt per thema (1) water en (2) bodem de belangrijkste zaken uit deze kamerbrief.

Algemeen:

- We lopen steeds vaker tegen de grenzen van het water- en bodemsysteem aan.
- Het veranderende klimaat zet alles op scherp: de afgelopen jaren is er sprake van meer wateroverlast, droogte en hittestress.
- De brief heeft de uitstraling om water en bodem meer sturend te laten zijn in de ruimtelijke ordening, zodat we in een ander en grillig klimaat kunnen blijven leven, wonen en werken. In een veilige omgeving, met een gezonde bodem, voldoende en schoon water. “De tijd van vrijblijvendheid is voorbij”.
- De kamerbrief sluit aan bij de systematiek van het NPLG, waarin structurerende keuzes worden benoemd.
- Dit leidt tot de volgende uitgangspunten:
 - Niet afwentelen (1) op toekomstige generaties, (2) naar andere gebieden of functies en (3) van privaat naar publiek.
 - Meer rekening houden met extremen. Tevens moeten wij ons bewust worden dat niet alle schade is te voorkomen.
 - In samenhang omgaan met wateroverlast, droogte en bodem. “Nederland moet weer een spons worden in plaats van een vergiet”.
 - Meerlaagsveiligheid – aandacht voor waterveiligheid
 - Minder afdekken, minder vergraven, minder verontreinigen – duurzamer omgaan met de bodem (vitaliteit)
 - Integrale aanpak in de leefomgeving – actief zoeken naar functiecombinaties in gebiedsprocessen en – programma’s
 - Comply or explain – om bepaalde doelen te behalen zijn onontkoombare en juridisch afdwingbare maatregelen nodig.

De uitwerking hierboven heeft zijn uitwerking via de thema’s (1) water en bodem, (2) woningbouwopgave en bebouwd gebied en (3) specifiek voor Midden-Drenthe de uitwerking voor de hoge zandgronden.

Structurende keuzes water:

1. Voldoende water
2. Schoon en gezond water
3. Ruimte voor water

Context:

- Het watersysteem moet weerbaar zijn tegen droogte en wateroverlast
- Het watersysteem moet schoon zijn (KRW 2027). Voorbeelden: chemische (bestrijdings)middelen, stikstof (nitraat), medicijnresten, temperatuur (koelwater). Dit zou in 2027 consequenties kunnen hebben waar bepaalde activiteiten zijn toegestaan in zoneringen langs waterlopen waar de KRW-verplichting geldt. Voor Midden-Drenthe danwel de RUD heeft dit ook impact op de vergunningverlening, toezicht en handhaving.

- Ruimte creëren in onze ruimtelijke inrichting voor de trits: vasthouden, dan bergen en dan pas afvoeren. De gemeente Midden-Drenthe heeft veel beekdalsystemen. Aandachtspunt: het zoeken naar maximale synergie in de functiecombinaties.
- Bodemverbetering en een verbeterde sponswerking kunnen aanvullend bijdrage leveren aan de beschikbaarheid van voldoende water (ten tijde van droogte) en tegelijkertijd bijdragen aan het voorkomen van wateroverlast. Ingezet kan worden op het vergroten van de grondwateraanvulling, hogere grondwaterstanden, vertragen van de waterafvoer (hermeandering) en duurzaam bodembeheer (beter water vasthouden)

Bodem: vitaal en efficiënt geordend

De bodem heeft oneindig veel functies die het occupatievlak(lees : boven maaiveld) dienen. Grotendeels van deze functies komen of zijn al onder druk komen te staan. De bodem dient dan ook nu te worden beschermd om de grote opgaven(klimaat, water, N2 en biodiversiteit) te kunnen ondersteunen. Eenmaal een verstoord bodemsysteem is haast irreversibel en onherstelbaar beschadigd. De structurerende keuzes die gemaakt dienen te worden zijn hieronder kort worden samengevat en een doorkijkje naar Midden-Drenthe:

structurerende keuzes

- 1 De overheden gaan gezamenlijk een instrument ontwikkelen om de regie op de ondergrond efficiënt in te richten. De energietransitie en woningbouw vragen ook om een bindende bescherming van het bodemsysteem. Binnen de gemeente wordt thans gewerkt door een projectteam om woningbouwlocaties inzichtelijk te krijgen.
- 2 De waardevolle bodems worden behouden voor landbouw, natuur bebouwing en infrastructuur en de overheden zetten zich in op beperking van onnodig landgebruik.
- 3 Onnodige bodemafdichting in bestaande situaties zoveel mogelijk verminderen. Leefbaarheid te vergroten door de bodem te herstellen en in te zetten op meer groen.
- 4 Behoud van waardevolle landbouwgronden dat in een Nationaal Strategisch Plan wordt verankerd. Hierbij te denken aan beperking gewasbeschermingsmiddelen e.d.
- 5 Behoud van gezonde en vitale bodems in het kader van bodemverstoring. Provincie en waterschappen gaan met het rijk hier pilots voor starten.
- 6 Bodemverontreiniging worden herijkt en wordt gebiedsgericht aangepakt.

Wat betekent dit voor landelijk gebied?

Vitale bodem

De bodem is de afgelopen decennia alleen vanuit een chemisch en fysisch oogpunt beoordeeld voor toepassing van bijv. woningbouw of landbouw. Om de bodem een langer leven te geven is een bredere kijk op het bodemsysteem essentieel. Om een dergelijke vitale bodem te kunnen realiseren of daar waar reeds al sprake is van een gezonde bodem is meer onderzoek en kennis benodigd. Hiervoor wordt een visie op bodembeleid opgesteld in samenhang met stakeholders. Onderzoek wordt nog gedaan naar de definiëring van een vitale bodem. Ruimtelijke ontwikkelingen zullen moeten aantonen dat dit positief effect heeft op de bodem en de bodem zoveel als mogelijk positief wordt verbeterd. Vooral aandachtspunt voor M-D zijn natuurlijk het herstel van de bodem om een toekomstbestendige gronden voor de landbouw te realiseren. Doelstelling is behoud van waardevolle bodems(analyse nodig voor M-D ?) en onnodige afdekking tegen te gaan. Ter info: In het kader van de VNG heb ik zitting gehad in een taakgroep Vitale bodem. Check wat de status op dit moment is.

Efficiënte ondergrondse ordening

Essentieel hierbij de afstemming van de bodem voor het multifunctionele gebruik van de bodem voor o.a. bodemenergie en grondwatervoorraad. Drinkwaterbescherming en ons bodemarchief is ook van belang. Voorwaarde is om het gebruik van de bodem goed te kunnen ontsluiten. Hiervoor zal de gemeente verplicht gesteld worden om de ondergrond ruimtelijk te ordenen. Rijk en gemeenten gaan hier een instrument voor ontwikkelen. Eerder was 3D de norm maar zal een 4D perspectief noodzakelijk zijn. Bestuurlijke afspraak (rijk, gemeente provincie) over een bodemparagraaf in de omgevingsvisie zal worden gemaakt. Wellicht is de gebiedsgenese hiervoor al een aanzet en zal mogelijk landelijk toepassing krijgen. We kunnen dus voorloper zijn op dit gebied.

Behoud waardevolle bodems

De provincie gaat de Ladder Duurzame Verstedelijking aanpassen. Er wordt gekeken of een aanvulling van nodig is om bodemafdekking te verminderen. Stichting Steenbreek is hier al actief in. Bescherming waardevolle onafgedekte bodems het uitgangspunt. Check: hebben we als gemeente voldoende inzicht in de waardevolle bodems!

Duurzaam beheer landbouwgronden

Het rijk zal in het Nationaal Programma Landbouwgronden aansturen op duurzaam bodembeheer in afstemming met de stakeholders(gemeenten?).

Verstoring van de bodem en hergebruik grond

Aan het afgraven van grond worden randvoorwaarden gesteld door provincie en gemeente, waarbij een soort van "ladder van afgraven" zal worden ingesteld. Het Rijk zal de komende 3 jaar hiervoor ook een pilot starten/uitvoeren. Daarna zal dit met gemeenten worden afgestemd.

Preventie bodemverontreiniging/sanering

De aanpak van bodemverontreiniging wordt aangepast door de klimaatverandering en de grote opgave voor woningbouw. Specifieke aandacht voor drinkwater, opwarming van de bodem, VTH-aspecten, gebiedsgerichte aanpak(vnl. grondwater-verontreinigingen). Met provincie en gemeenten zal het rijk dit nader uitwerken.

Structurende keuzes bebouwd gebied:

1. De risico's van wateroverlast, bodemdaling en drinkwaterbeschikbaarheid (zie ontwikkelingen WMD in Beilen) zijn sturend bij de locatiekeuze en inrichting van woningbouw. Nieuwbouw zal niet worden gerealiseerd op die locaties waar later spijt van wordt gekregen.
2. Locaties waar in de toekomst ruimte nodig is voor waterberging worden niet (meer) benut voor woningbouw. Waterschap Drents Overijsselse Delta is momenteel aan het onderzoeken waar en hoeveel waterbergingslocaties langs de Beilerstroom moeten komen.
3. Voor nieuwbouw wordt verwacht om de maatlat voor klimaatadaptieve en natuurinclusieve maatregelen toe te passen. Deze maatlat is nog niet gereed. Actie: Theo.
4. Als overheid sturen we op zo min mogelijk afdekking van de bodem. Dit komt ook aan de orde in de LAS en LUA (minder verstening).

Tot slot nog een belangrijke noot (lees: toekomstige waarschuwing) uit de kamerbrief: *Een klimaatbestendige ruimtelijke inrichting werkt ook door in hoe banken, investeerders en verzekeraars*

omgaan met de impact van klimaatrisico's op investeringsbeslissingen in de Nederlandse infrastructuur, economische sectoren en in de ruimtelijke inrichting.

Structureerende keuzes hoge zandgronden:

1. Water langer vasthouden en minder snel afvoeren. Borging: in gebiedsprocessen.
2. Verhoging van de grondwaterstanden (orde grootte 10-50 cm). Borging: in gebiedsprocessen. Aandachtspunt voor Midden-Drenthe: gevolgen voor de bestaande bebouwing (vooral in relatie tot de aanwezige keileem)
3. In de gebiedsprocessen wordt ingezet op grootschalig herstel van beekdalen op zandgronden voor het verbeteren van de waterkwaliteit.
4. Beperking van grondwateronttrekkingen rondom Natura-2000 gebieden (niet alleen voor de drinkwatervoorziening).

De kamerbrief geeft aan: we staan voor een flinke opgave. Maar de (lees bovenstaande) structureerende keuzes dragen bij aan het behoud van de strategische positie van onze agrarische sector en creëren ruimte voor het toekomstbestendig realiseren van alle andere ambities die we in Nederland hebben in de beperkte ruimte. Realisatie van deze keuzes kan in veel gevallen gecombineerd worden met andere opgaven.

Deze kamerbrief over water en bodem sturend heeft raakvlakken met NOVEX, NPLG, de nieuwe dwingende watertoets en het Nationaal Programma Bodem en Ondergrond (verwacht 2023).